

Literatură universală

Manual pentru clasa a XI-a

Miorița Baciș
Rodica Lungu
Ioana Dănețiu
Achim Stoian

I. OMUL ANTIC	3	Studiu de caz – Omul renascentist, între jubilație și scepticism	52
Idealul eroic: <i>Iliada</i> de Homer	4	IV. OMUL CLASIC	53
Idealul demnității: <i>Antigona</i> de Sofocle	9	Lecturi paralele:	
Studiu de caz – Omul și destinul	14	<i>Arta poetică</i> de Nicolas Boileau-Despréaux ..	54
Studiu de caz – Oameni și zei umanizați	14	<i>Epistola către Pisoni. Arta poetică</i> de Quintus Horatius Flaccus	54
II. OMUL EVULUI MEDIU	17	Idealul rațiunii, omul onoarei, omul datoriei:	
Lecturi paralele:		<i>Cidul</i> de Pierre Corneille	56
<i>Când ziua-i lungă-n mai</i> de Jaufré Rudel	18	Antimodelul: <i>Avarul</i> de Molière	60
<i>Marele testament</i> de François Villon	18	Studiu de caz – Aristocratul	65
Idealul cavaleresc: <i>Cântecul lui Roland</i>	20	Studiu de caz – Omul clasic, între datorie și pasiune	65
Idealul creștin: <i>Divina Comedie</i> de Dante Alighieri	22	V. OMUL LUMINILOR	67
Omul occidental, omul oriental:		Lectura ca jubilație: <i>Către bucurie</i> de Frederick Schiller	68
<i>Rubaiyat</i> de Omar Khayyam	31	Eroul civilizator: <i>Viața și uimitorile aventuri</i> ale lui Robinson Crusoe de Daniel Defoe ...	69
<i>În asfințit</i> de Li-Tai-Pe	31	Spiritul contestatar: <i>Faust</i> de Johann Wolfgang Goethe	74
<i>Balada doamnelor din alte vremuri</i> de François Villon	31	Studiu de caz – Triumful rațiunii	81
<i>De unul singur beau sub lună</i> de Li-Tai-Pe	32	Studiu de caz – Călătoriile și pasiunea cunoașterii	82
Studiu de caz – Om și divinitate	33	SCHEME RECAPITULATIVE	84
Studiu de caz – Idealul cavaleresc în romane și în poezia trubadurilor	34	EVALUARE FINALĂ	
III. OMUL RENĂȘTERII	35	Testul 1: Modulul <i>Omul antic</i>	90
Lecturi paralele:		Testul 2: Modulul <i>Omul Evului Mediu</i>	90
<i>Sonetul LXI</i> de Francesco Petrarca	36	Testul 3: Modulul <i>Omul Renașterii</i>	91
<i>Sonetul XIX</i> de William Shakespeare	36	Testul 4: Modulul <i>Omul clasic</i>	92
Despărțirea de idealul cavaleresc: <i>Iscusitul</i> <i>hidalgo Don Quijote de la Mancha</i> de Miguel de Cervantes y Saavedra	38	Testul 5: Modulul <i>Omul Luminilor</i>	93
Reflexivitate și acțiune: <i>Hamlet, prinț al</i> <i>Danemarcei</i> de William Shakespeare	41	Testul 6: Test de sinteză	94
Studiu de caz – Omul universal și școala ...	50		

I. OMUL ANTIC

Creații și creatori reprezentativi

Creații ale popoarelor primitive

- Literatura orală. Lirica; Cântece (de muncă, de război, rituale, de leagăn, de dragoste etc.); Epica: Mituri cosmogonice, legende totemice, basme, fabule, paremiologie

Literatura Antichității orientale

• Mileniul al III-lea î.H.

Literatura sumero-babiloniană. Scrieri epice: *Epopoea lui Ghilgameș*, Poemul epic: *Enuma Eliș*

• 2400 î.H. – 1400 î.H.

Literatura egipteană. Scrieri magice și sapiențiale: *Textele piramidelor*, *Cartea morților*; imnuri: *Imnul lui Eknaton*; epica: *Povestea celor trei frați*

• Secolele al VIII-lea – al II-lea î.H.

Literatura ebraică: *Vechiul Testament* (*Psalmi*, *Cântarea Cântărilor*)

• Secolele al V-lea î.H. – al V-lea d.H.

Literatura indiană. Epopei: *Ramayana*; *Mahabharata*; *Sakuntala* de Kalidasa

• Secolul al V-lea î.H.

Literatura chineză. *Cartea cântecelor*; poemele lui Du Fu

Literatura

Antichității greco-latine

• Secolele al XII-lea – al IV-lea î.H.

Epopoea: Homer, *Iliada*, *Odissea*; poemul didactic: Hesiod, *Munci și zile*; poezia lirică: Sapho, Alceu; Pindar; Anacreon; fabule: Esop; tragedii: Eschil, *Perșii*; Sofocle, *Antigona*; Euripide, *Medeea*; comedii: Aristofan, *Păsările*; filosofie, estetică: Platon, *Banchetul*; Socrate; Aristotel, *Poetica*; proza istorică: Herodot, *Istории*; Cato cel Bătrân, *Originile*

• Secolele al IV-lea î.H. – I d.H.

Tragedia: Licofron; comedia: Titus Maccius Plautus, *Ulcica*; epopeea: Publius Vergilius Maro, *Eneida*; poezia lirică: Publius Vergilius Maro, *Georgicele*, *Bucolicele*; Quintus Horatius Flaccus, *Epistola către Pisoni*. *Arta poetică*; Publius Ovidius Maro, *Tristele*, *Ponticele*, *Metamorfozele*; Titus Lucretius Carus, *Despre natura lucrurilor*; proza: Cicero, *Catilinarele*, *Filipicele*; Caius Iulius Caesar, *Comentarii despre războiul cu galii*, *Comentarii despre războiul civil*.

IDEALUL EROIC

Iliada

de Homer

Coordonate ale operei

Iliada „povestește luptele pe care grecii din insule și din peninsulă — aheii sau danaii într-un cuvânt — le dau de nouă ani încheiați împotriva troienilor, din pricină că frumosul Paris, protejatul zeiței Afrodita, a răpit-o [...] pe Elena, mult frumoasa soție a lui Menelaos, regele Spartei și fratele lui Agamemnon. Poema începe cu sfada între Agamemnon, mai marele tuturor oștilor, și Ahile, căpetenia Mirmidonilor, care se și retrage supărat în cort, la corăbii, și nu mai ia parte la lupte din clipa când Agamemnon, pentru că fusese silit s-o dea

înapoi pe roaba sa, Hriseis, părintelui ei, preotul Hrisis, protejat de zeul Apolo, se despăgubește, luând-o pe Briseis, roaba lui Ahile. Luptele înverșunate, ce urmează și în care atâția dintre eroii ambelor tabere cad victime, în frunte cu Patroclu și Hector, acesta fruntaș al troienilor, celălalt al aheilor, scot la lumină diversitatea caracterelor și a patimilor, uneori meschine, cei frământă pe eroii greci și troieni, cum ar fi de pildă dihonnia dintre Ahile și Agamemnon, pricinuită mai puțin din cauza unei femei, cât din împărțirea prăzii de război.” (Perpessicius)

„Prima impresie pe care o lasă cititorului lectura Iliadei este grandoarea [...] rezultând din faptul că poetul își plasează eroii în perspectiva unui ideal moral, idealul de bărbăție, forță, glorie[...].” (Ovidiu Drimba)

Studiu de text: Scene celebre de luptă

Înfruntarea dintre Hector și Patroclos Cântul al XVI-lea

—fragmente—

[...] Patroclos sălbatic s-a năpustit în luptă. De trei ori se avântă, aidoma lui Ares, strigând îngrozitor, și de trei ori ucide câte nouă troieni. Dar a patra oară, când pornea asemenea unui zeu din Olimp în vâltoarea luptei, atunci, o Patroclos, ți-a apărut în față sfârșitul vieții tale! [...]

(801) Lancea lui Patroclos i s-a frânt în mână, lancea lui cea lungă, zdravănă și grea, ferecată-n aramă. Pavăza ce-i ajunge până la călcâie îi cade la pământ. Apoi fiul lui Zeus, stăpânul Apolo, îi desprinde platoșa și Patroclos se tulbură în adâncul inimii. Trupu-i e vlăguit și stă înmărmurit; orbirea îl apasă! [...]

Vlăguit de un zeu, de mâna lui Apolo, și de lancea vrăjmașă, totuși — ocolind neîndurata Moarte — Patroclos se întoarce spre ceata alor săi.

(818) Dar Hector l-a văzut plecând — rănit de-aramă — și până în preajma lui străbate vijelios tabăra dușmană, și-n partea mai de jos a pântecului îl izbește cu lancea. Până-n adânc se-implântă în carne tăișul. Viteazul se prăvale și jale i-a cuprins pe toți cetașii danai. Așa cum un leu biruie mistrețul pe-o culme de munte; au luptat amândoi dârji și semeți, pentru dreptul de-a bea dintr-un mic izvorăș, iar leul l-a doborât cu puterea lui pe mistrețul ce răsuflă din greu; tot astfel Priamidul îl ucide pe Patroclos, care mulți luptători doborâse-n țărână.

Lupta dintre Ahile și Hector

Cântul al XXII-lea

—fragmente—

—Blestemate Hector! Nu-mi vorbi de-nțelegeri! Între oameni și lei nu pot fi jurăminte, și nici învoire între lup și miel. Căci ei fără-ncetare vor, înverșunați, pieirea celuilalt. Noi suntem sortiți urii! Nu poate încăpea nici un legământ, până în clipa în care se va fi prăbușit unul dintre noi, săturând de sânge pe Ares cumplitul. Sosit-a timpul, acum, să-ți vădești vânjoșia. Adună-ți puterile, de ești bun sulițaș; fii plin de îndrăzneală! Nu vei putea scăpa. Atena, de îndată, prin brațul meu puternic te va doborî și plăți-vei atunci toate suferințele ce le-am îndurat, când prietenii mei căzut-au la pământ uciși de lancea ta, de furia lăncii tale!

(273) După aceste vorbe, își rotește sulița și-o zvârle drept în față. Dar slăvitul Hector o vede venind și se dă la o parte. [...]

(279) — Ai greșit, Ahile; tu n-ai cunoscut din spusele lui Zeus ceasul morții mele — după cum te făleai. Rostei vorbe viclene, meșter în cuvinte. Voi ai să mă-nspăimânți, iar eu, cuprins de teamă, să-mi uit vitejia... Nu vei înfige arma între umerii mei, fugărit de tine. În pieptul meu împlânt-o, de vreun zeu îți îngăduie. Dar iată lancea mea, ocolește-o de poți. De-ar încăpea întreagă în carnea lui Ahile, n-ar mai fi așa crunt războiul pentru Troia, după moartea ta, pacoste a troienilor!

Astfel a vorbit. Și, rotindu-și lancea cu, umbră-lungă, i-o zvârle în față. Fără să dea greș, a nimerit pe-Ahile în mijlocul scutului. Dar arama respinge lovitură aramei.[...] Hector — mânios — stă pe loc, umilit; nu are altă suliță să-l înfrunte în luptă.[...]

(306) După aceste vorbe, Hector își trage sabia ce-i atârna la șold, zdravănă, uriașă. Adunându-și puterile, pornește ca un vultur zburând în înălțimi, ce din nori se-avântă să răpească un miel sau iepure fricos, târându-se pe

Ahile îl pansează pe Patroclos
(scenă de pe un vas cu figuri roșii).

glie. La fel de năvalnic e Hector, Priamidul, când își ridică sabia. Ahile e sălbatic în mânia sa! Frumosu-i scut îi acoperă pieptul; pe capul său se clatină strălucitoru-i coif, lucrat în patru creste, unde fâlfâie coama din aur scânteind; Hephaistos a prins-o de tui, lăsând-o apoi să cadă bogată, în jur. Precum, în miez de noapte, înaintează o stea, pe cer, cea mai frumoasă, Luceafărul lucind pe bolta înstelată, la fel — în mii de focuri — străluce arama pe care-o rotește Ahile-n dreapta sa. Plin de venin și ură, caută cu privirea locul unde-ar pătrunde tăișul mai ușor, în frumosul trup al slăvitului Hector. E-acoperit de arme luptătorul viteaz, de armele smulse, după ce i-a luat viața, vajnicului Patroclos. Într-un singur loc i se vădește carnea, în locul unde gâtul cu umerii se-mbină. Acolo mai lesne îl lovește arma; și vârful va străpunge fragedu-i grumaz! Dar lancea de frasin, de-aramă-ngreunată, nu i-a tăiat gâtulejul. Se năruie-n țărână, dar mai poate rosti câteva cuvinte, în timp ce Ahile, falnicul Ahile, grăiește cu mândrie:

— Când jefuiai armura viteazului Patroclos, credeai că de pedeapsă te voi fi izbăvit? [...]